

## KINH NGHIỆM XÂY DỰNG LÀNG VĂN HÓA MỚI Ở HÀN QUỐC VÀ HÀM Ý CHO VIỆT NAM<sup>1</sup>

**PGS. TS. Nguyễn Đức Chiện**  
**Viện Xã hội học**  
**TS. Võ Hải Thanh**  
**Viện Nghiên cứu Đông Bắc Á**  
**Email: xhhchien@yahoo.com**

**Tóm tắt:** Vào những năm đầu thập niên 1960, Hàn Quốc vẫn là một nước chậm phát triển với thu nhập bình quân đầu người thấp. Tuy nhiên, chỉ sau khoảng 4 thập kỷ tiến hành công nghiệp hóa, hiện đại hóa, quốc gia này đã có những bước phát triển ngoạn mục, trong đó có khu vực nông thôn. Với các chính sách và chiến lược đúng đắn, dựa trên bối cảnh chính trị, xã hội và kinh tế đặc thù, phong trào Saemaul Undong đã xây dựng làng văn hóa nông thôn mới đạt được nhiều kết quả tích cực và là kinh nghiệm tham khảo hữu ích cho các quốc gia đang phát triển. Việc tiếp tục nghiên cứu phong trào Saemaul Undong của Hàn Quốc góp phần tham khảo kinh nghiệm và vận dụng phù hợp với thực tiễn phát triển nông thôn Việt Nam hiện nay là rất cần thiết trong bối cảnh đất nước đang đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

**Từ khóa:** Xây dựng nông thôn mới, làng văn hóa ở Hàn Quốc, phong trào Saemaul Undong.

**Abstract:** In the early 1960s, Korea was still an underdeveloped country with low per capita income. However, after only about four decades of industrialisation and modernisation, the country has achieved remarkable progress, including in rural areas. With the right policies and strategies, based on the specific political, social, economic, and cultural context, the Saemaul Undong movement has created new rural cultural villages with many positive outcomes. It serves as a valuable reference for developing countries. Studying the Saemaul Undong movement in Korea to draw on its experiences and apply them appropriately to rural development in Vietnam is essential in the context of promoting industrialisation and modernisation.

**Keywords:** Building new rural areas, cultural village in Korea, Saemaul Undong movement.

Ngày nhận bài: 18/6/2024; ngày gửi phản biện: 10/9/2024; ngày duyệt đăng: 22/10/2024.

---

<sup>1</sup> Bài viết này là kết quả nghiên cứu của đề tài “Vai trò của văn hóa cộng đồng trong xây dựng nông thôn mới ở vùng dân tộc thiểu số tỉnh Đắk Nông hiện nay” thuộc Chương trình hợp tác với địa phương: Khoa học xã hội và nhân văn phục vụ phát triển nhanh và bền vững kinh tế xã hội địa phương, do ThS. Phan Đức Nam làm chủ nhiệm, Viện Xã hội học chủ trì, thực hiện năm 2023-2024.

## Mở đầu

Những năm đầu thập kỷ 1960, Hàn Quốc vẫn là một nước chậm phát triển với thu nhập bình quân đầu người năm 1962 chỉ là 87 USD. Trong 10 năm (1962 - 1971) Hàn Quốc dốc toàn lực phát triển công nghiệp với tốc độ tăng trưởng trên 10%, trong khi nông nghiệp bị giảm tăng trưởng từ 5,3% xuống 2,5%. Sau hai kế hoạch 5 năm, thành thị phát triển đối nghịch với nông thôn lạc hậu. Trong khi dân cư đô thị cạnh tranh nhau làm giàu, quyết tâm đổi đời thì đại bộ phận nông dân vẫn sống nghèo nàn trong trì trệ, họ đành rời bỏ quê hương, di chuyển đến đô thị. Trước nguy cơ “kinh tế tách rời, mâu thuẫn xã hội”, bước vào kế hoạch 5 năm lần thứ ba (1971-1976), Hàn Quốc tìm cách lập lại “cân đối giữa công nghiệp và nông nghiệp”. Ba mục tiêu hàng đầu là xây dựng công nghiệp nặng, tăng xuất khẩu và phát triển nông nghiệp. Đây là quyết tâm chính trị rất lớn vì điều kiện tự nhiên của Hàn Quốc bất lợi cho nông nghiệp: đồi núi hiểm trở, chỉ có khoảng 22% tổng diện tích đất đai (khoảng hơn 2 triệu ha) có thể canh tác; mùa đông lạnh kéo dài, tuyết rơi trung bình khoảng 1.300mm/năm (Đặng Kim Sơn, 2015).

Giải pháp để phát triển nông thôn Hàn Quốc giai đoạn này là tạo cho được tinh thần chủ động của người dân, bằng cách huy động sức mạnh cộng đồng tại mọi làng xã. “Saemaul” theo nghĩa tiếng Hàn là “Sự đổi mới của cộng đồng” được ghép với “undong” có nghĩa là một phong trào và cụm từ “Saemaulundong” có nghĩa là phong trào đổi mới cộng đồng. Phong trào này được đích thân Tổng thống Park Chung Hee chung tay phát động vào ngày 22/4/1970. Vì phong trào bắt đầu từ nông thôn nên “Saemaulundong” được hiểu là “Phong trào đổi mới nông thôn”. Từ đó hình thành phong trào xây dựng làng mới bao gồm ba giai đoạn: *xây dựng cơ sở hạ tầng; nâng cao thu nhập; hoàn chỉnh hệ thống dịch vụ phúc lợi xã hội*. Việc đi từng bước (từng giai đoạn) còn cho phép Nhà nước tập trung đủ vốn vào mục tiêu ưu tiên, tạo quỹ thời gian để người dân thay đổi tư duy, đủ thời gian để xây dựng đội ngũ cán bộ cơ sở. Thời gian là vốn quý nhất mà Hàn Quốc dành cho phong trào Saemaulundong. Hiệu quả đến từ cách tiếp cận có tương tác hai chiều “từ dưới lên và từ trên xuống”, không phải là mệnh lệnh duy ý chí áp đặt từ trên xuống mà đi từ nhu cầu của chính người dân. Vì vậy, người dân có cảm nhận rõ hơn về tính sở hữu cũng như trách nhiệm đóng góp của mình trong sự phát triển của làng. Cách tiếp cận của Chính phủ là đa diện, kết hợp các khía cạnh kinh tế, văn hóa, tinh thần, không chỉ đơn thuần về sinh kế; đi từ hẹp đến rộng, từ thấp đến cao, từ nông nghiệp sang các lĩnh vực khác. Tuy nhiên, trong phong trào nông thôn mới, mỗi khi bàn đến phân cấp, trao quyền thì ý kiến phản đối thường gặp là năng lực cán bộ cơ sở quá yếu, không thể đảm đương trách nhiệm. Vì vậy, Chính phủ Hàn Quốc đã hết sức chú trọng đến công tác đào tạo cán bộ cơ sở, lãnh đạo cộng đồng, trao đổi chia sẻ kinh nghiệm, giao lưu học hỏi lẫn nhau; xóa bỏ tư duy ỷ lại, tạo ra một phong trào thi đua sôi nổi được đánh giá theo mức độ cố gắng nỗ lực vươn lên (Yangsoo Yi, 2016).

Cho đến đầu những năm 1980, giữa lúc Hàn Quốc đẩy nhanh công nghiệp hóa, đô thị hóa thì thu nhập gia đình nông thôn phát triển nhanh đến mức tương đương thu nhập bình quân của các hộ ở thành phố và cơ cấu kinh tế nông thôn trở nên đa dạng với các ngành công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp và dịch vụ phát triển. Bộ mặt nông thôn có thể nói đã hoàn toàn thay đổi với đầy đủ điện, đường, nước sạch, công trình văn hóa,... Saemaul Undong từ một phong trào ở nông thôn đã lan ra thành một phong trào đổi mới toàn xã hội Hàn Quốc. Phong trào đã lan tới các khu vực phi nông nghiệp như trường học, công sở, thành phố, nhà máy với nhiều lĩnh vực khác nhau.

Những chiến dịch nổi bật của phong trào Saemaul gồm: *Chiến dịch tinh thần* đề cao mối quan hệ thân thiện hơn với láng giềng, kế thừa và phát huy những truyền thống dân tộc dựa trên lòng hiếu thảo và nâng cao ý thức cộng đồng; *Chiến dịch cư xử* nhấn mạnh tới cách ứng xử tích cực trong làng xóm, trật tự công cộng trên đường phố, những cách ứng xử tích cực, hành vi nơi công cộng, cấm say rượu dẫn tới cư xử không đúng đắn; *Chiến dịch môi trường* làm cho khu vực đang sinh sống, làm việc được sạch sẽ, phát triển màu xanh của thành phố cũng như các con sông. Các công sở hướng tới tạo ra các giá trị và niềm tin lành mạnh cùng với cung cách ứng xử xã hội đúng mực giữa những người đồng nghiệp. Nhà máy hướng tới khôi phục niềm tin và nâng cao khẩu hiệu “mọi công nhân trong nhà máy đều là thành viên trong một gia đình, việc của nhà máy là việc của bản thân”, đoàn kết đồng lòng cùng xây dựng nhà máy phát triển vững mạnh. Ở các trường học, học sinh được học về phong trào Saemaul và đóng góp của phong trào cho xã hội. Các làng, xí nghiệp được trang bị thư viện Saemaul và phương tiện vui chơi giải trí khác. Đặc biệt ở các thư viện nông thôn đều có sách về phương pháp canh tác mới (Báo Phụ nữ Việt Nam, 2016). Ba chiến dịch này hướng đến mục tiêu là tạo ra sự thống nhất và kỷ cương, giúp cho xã hội phát triển một cách hài hòa (Phan Xuân Liêm, 2014).

Hiện tại Hàn Quốc đang xúc tiến “Phong trào Làng mới lần 2”. Phong trào Làng mới lần 2 được chia thành hai hướng. Ở trong nước, “xây dựng tinh thần dân tộc” bằng các phong trào “sẻ chia, thiện nguyện, quan tâm”, là những hoạt động thiết thực trong xã hội hiện đại. Ở nước ngoài, lấy kinh nghiệm thực hiện Phong trào Làng mới ở Hàn Quốc giúp đỡ các quốc gia đang phát triển. Đồng thời, Hàn Quốc đang xúc tiến việc xây dựng thôn làng nhằm làm sống dậy lối sống cộng đồng, tạo dựng những thôn làng có văn hóa sẻ chia, giúp đỡ lẫn nhau và có cuộc sống sung túc, đẩy mạnh các hoạt động như giúp đỡ láng giềng xa gần, hỗ trợ gia đình đa văn hóa, xây dựng thôn làng an toàn và lành mạnh,... Từ năm 2009, Hàn Quốc bắt đầu phát động Phong trào Làng mới trên thế giới. Mục tiêu của phong trào này là quốc tế hóa và địa phương hóa Phong trào Làng mới. Thay vì hỗ trợ vật chất là thúc đẩy sự kết nối hòa hợp giữa tinh thần, cách thực hiện của phong trào Làng mới với địa phương, qua đó phát triển các mô hình làm sống dậy đặc trưng của từng quốc gia, lập ra kế hoạch theo từng giai đoạn nhằm có các biện pháp, thể chế thúc đẩy phong trào phát triển rộng hơn (Cổng thông tin điện tử Bộ Nội vụ, 2013).

Với các chính sách và chiến lược đúng đắn, dựa trên bối cảnh chính trị, xã hội, kinh tế và chính trị riêng có, một số khía cạnh của phong trào Saemaul Undong có thể hữu ích để tham khảo kinh nghiệm. Tuy nhiên cần lưu ý rằng, việc áp dụng Saemaul Undong một cách dập khuôn máy móc có thể không mang lại kết quả thành công. Do đó các nước đang phát triển như Việt Nam nên nghiên cứu kỹ tình hình, đặc điểm đặc thù của đất nước để đưa ra giải pháp khả thi và thiết thực cho riêng mình.

## **1. Xây dựng làng văn hóa ở Hàn Quốc**

### ***1.1. Chính sách phát triển văn hóa dựa trên nền tảng của việc xác lập bản sắc văn hóa Hàn Quốc***

*Vấn đề bản sắc văn hóa nảy sinh từ ý thức về sự gián đoạn văn hóa giữa văn hóa truyền thống Hàn Quốc và văn hóa đương đại do ảnh hưởng của chủ nghĩa thực dân Nhật Bản (1910 - 1945), việc Triều Tiên bị chia cắt (1945 đến nay), chiến tranh Triều Tiên (1950 - 1953), hiện đại hóa nhanh chóng và sự thâm nhập nhanh chóng của văn hóa phương Tây. Trước những bối cảnh đó, văn hóa truyền thống Hàn Quốc có xu hướng bị mai một và biến đổi nhanh chóng. Hơn nữa, ở một mức độ nào đó, văn hóa truyền thống đã nhường chỗ cho văn hóa phương Tây trong đời sống của người dân.*

*Văn hóa truyền thống và sức ảnh hưởng của Nho giáo, hệ tư tưởng thống trị của triều đại Choson (1392 - 1910). Do ảnh hưởng của Nho giáo, văn hóa truyền thống coi trọng tính nhân văn, đạo đức và sự tu dưỡng tinh thần, coi trọng đời sống tinh thần hơn vật chất. Nhật Bản thực thi chính sách đồng hóa văn hóa Hàn Quốc vào cuối thời kỳ thuộc địa của Nhật Bản. Sau khi được giải phóng khỏi Nhật Bản, di sản của chủ nghĩa thực dân Nhật Bản tiếp tục ảnh hưởng đến sự phát triển của văn hóa Hàn Quốc. Do sự chia cắt kể từ năm 1945 và chiến tranh giữa hai miền (1950 - 1953), mặc dù người dân Triều Tiên đồng nhất về mặt tộc người và ngôn ngữ trước khi chia cắt, nhưng hơn 55 năm qua đã chứng kiến sự khác biệt và không đồng nhất ngày càng tăng giữa người dân Nam và Bắc Triều Tiên.*

Văn hóa phương Tây bắt đầu thâm nhập vào xã hội Hàn Quốc từ cuối thế kỷ XIX. Đặc biệt, trong suốt quá trình hiện đại hóa từ những năm 1960, văn hóa đại chúng phương Tây dựa trên chủ nghĩa tư bản và chủ nghĩa thương mại đã tràn vào đất nước và kết quả đã ảnh hưởng đáng kể đến lối sống của người dân. Trong khi văn hóa phương Tây thâm nhập vào đời sống hằng ngày của người dân thì những nét đặc trưng truyền thống của văn hóa Hàn Quốc dần mất đi ảnh hưởng đối với lối sống của người dân. Để giảm bớt những tác động tiêu cực của làn sóng văn hóa phương Tây ngày càng gia tăng, các chính sách văn hóa là một giải pháp cho vấn đề này.

*Toàn cầu hóa ngày càng tăng, do sự phát triển của công nghệ thông tin và các ngành công nghiệp văn hóa về nhiều mặt. Vấn đề về bản sắc văn hóa đã được khẳng định lại từ những năm 1990 ở Hàn Quốc. Vì vậy, từ giữa những năm 1990, việc xác lập bản sắc văn hóa đã được coi là một vấn đề chính sách quan trọng nhằm ứng phó với toàn cầu hóa văn hóa ở Hàn Quốc.*

Trong suốt 18 năm cầm quyền (1961- 1979), Chính phủ của Park Chung Hee, vốn đặt ưu tiên cho tăng trưởng kinh tế, đã đưa ra chính sách văn hóa theo cách chủ động hơn nữa bằng cách thiết lập luật pháp, thể chế, tổ chức và quỹ công liên quan đến lĩnh vực văn hóa. Thiết lập một bản sắc văn hóa mới bằng cách nêu bật một truyền thống văn hóa cụ thể, chú trọng nghệ thuật dân gian và văn hóa truyền thống. Năm 1990, Chính phủ Roh Tae Woo (1988 - 1993) đã xây dựng “kế hoạch tổng thể 10 năm phát triển văn hóa”, trong đó có câu cửa miệng: “văn hóa cho toàn dân” để thúc đẩy văn hóa khu vực, giao lưu quốc tế và chính sách văn hóa thống nhất được nhấn mạnh. Chính phủ của Kim Young Sam (1993 - 1998) khẳng định dân chủ văn hóa, sự sáng tạo của người dân, văn hóa khu vực, các ngành công nghiệp văn hóa và du lịch văn hóa, thống nhất và toàn cầu hóa văn hóa Hàn Quốc là mục tiêu chính sách văn hóa chính của mình. Việc thiết lập bản sắc cũng được coi là một mục tiêu quan trọng của chính sách văn hóa. Chính phủ Kim Dae Jung (1998-2002), nhấn mạnh việc thúc đẩy các ngành công nghiệp văn hóa và trao đổi văn hóa với Triều Tiên “Chính sách ánh dương”. Thuật ngữ bản sắc văn hóa đã trở thành cơ sở quan trọng để chính phủ trợ cấp nhằm thúc đẩy các ngành công nghiệp văn hóa.

*Với sự phát triển của chính sách văn hóa ở Hàn Quốc, việc xác định tính đặc thù của bản sắc văn hóa được coi là ưu tiên trong chính sách văn hóa. Một số vấn đề được đặt ra trong việc xác định bản sắc văn hóa dân tộc Hàn Quốc, đó là: Biện pháp chính sách nào nhằm khôi phục bản sắc văn hóa?; những biện pháp chính sách nào phù hợp để thiết lập bản sắc văn hóa bằng cách giảm bớt những mặt tiêu cực của văn hóa nước ngoài, đặc biệt là văn hóa đại chúng phương Tây?; và các biện pháp chính sách để đối phó với toàn cầu hóa văn hóa ngày càng gia tăng là gì? (Haksoon Yim, 2002).*

### ***1.2. Xây dựng làng mới và “làng văn hóa” ở Hàn Quốc***

Khu vực nông thôn chiếm khoảng 85% diện tích đất nước Hàn Quốc và có nguồn tài nguyên sinh thái và văn hóa đa dạng. Có rất nhiều cơ hội để sử dụng các nguồn tài nguyên sinh thái và văn hóa trong quy hoạch làng xã nông thôn. Chiến lược quy hoạch làng xã đã được thay đổi từ cải thiện các yếu tố đơn lẻ của nhà ở nông thôn sang xây dựng những ngôi làng mới, cải thiện những ngôi làng cũ hiện có thay vì xây dựng những ngôi làng mới. Chiến lược mới nhằm bảo tồn các cấu trúc vật chất và xã hội hiện có ở các làng nông thôn, bảo tồn các nguồn tài nguyên sinh thái, văn hóa và cảnh quan, đồng thời tăng thu nhập của người dân nông thôn.

Quá trình phát triển quy hoạch làng xã ở Hàn Quốc được chia thành 4 giai đoạn: (1) hoàn thiện nhà ở nông thôn; (2) phát triển khu nhà ở nông thôn; (3) phát triển làng mới; (4) cải thiện làng hiện có.

Dự án “làng văn hóa” nhằm mục đích phát triển các làng mới đã được giới thiệu đến các làng nông thôn trung tâm trong khuôn khổ dự án phát triển khu định cư nông thôn do Bộ Nông nghiệp và Lâm nghiệp tài trợ. Dự án nhằm mục đích củng cố làng trung tâm ở từng khu định cư nông thôn. Dự án có thể được gọi là sự tiến bộ trong quy hoạch làng xã ở Hàn Quốc

từ việc phát triển khu nhà ở đến phát triển cấp làng. Dự án phát triển làng mới, được gọi là “Dự án Làng văn hóa”, nhằm xây dựng các cơ sở chung cũng như 50 - 100 đơn vị nhà ở. Các tiện ích chung bao gồm: hội trường cộng đồng, hội trường người cao tuổi, trung tâm phúc lợi (trung tâm nâng cao sức khỏe), sân chơi trẻ em, công viên làng, kho chứa ngũ cốc và máy nông nghiệp chung,... Diện tích sàn của mỗi đơn vị nhà ở gần bằng diện tích trong “khu phát triển nhà ở” trước đây, nhưng diện tích của mỗi khu đất nhỏ hơn khu vực trước đó. Tỷ lệ tổng diện tích nhà ở trong quy hoạch sử dụng đất thường dưới 50% ở “làng văn hóa”, trong khi tỷ lệ trước đây là xấp xỉ 70 - 80%. Nhiều diện tích được phân bổ cho các công trình chung ở “làng văn hóa” hơn là dành cho “phát triển khu nhà ở”. Diện tích sàn của mỗi ngôi nhà thường là 1.000 feet vuông<sup>2</sup>. Cảnh quan và bầu không khí của ngôi làng trở nên giống với khu nhà ở biệt lập ở đô thị, do đó mô hình không gian của làng nông thôn truyền thống không thể tìm thấy ở “làng văn hóa” mới. Cư dân ở làng mới không có cảm giác thân thuộc với những làng lân cận hiện có. Về mặt văn hóa, những ngôi làng mới không cung cấp không gian cho các sự kiện truyền thống của người dân nông thôn và không thể hiện đặc điểm không gian làng quê truyền thống (Seung-Bin Im, 2000).

Dự án cải thiện ngôi làng hiện tại (cũ) đã được giới thiệu như một giải pháp thay thế cho dự án ngôi làng mới. Mặc dù dự án cải tạo vẫn được gọi là “Dự án Làng văn hóa” nhưng ý tưởng của dự án lại hoàn toàn khác. Dự án cải thiện nhằm mục đích bảo tồn cơ cấu vật chất, xã hội và văn hóa hiện có của làng nông thôn, cải thiện điều kiện sống và phát triển nguồn thu nhập cho người dân nông thôn.

Sau 30 năm thực hiện quy hoạch làng xã ở Hàn Quốc, dường như có sự đồng thuận về định hướng tương lai của quy hoạch làng nông thôn Hàn Quốc, đó là cần bảo tồn và sử dụng các nguồn lực sinh thái, cảnh quan, văn hóa và kinh tế ở mỗi làng. Phương pháp tiếp cận sinh thái và văn hóa đối với quy hoạch làng của dự án thí điểm về cải thiện làng Kail số 2 (làng dành cho người cao tuổi thuộc huyện Gapyeong, tỉnh Kyunggi) được nêu sau đây là một ví dụ điển hình:

*Nguồn gốc của chiến lược phát triển:* Phát triển làng nghỉ dưỡng kết hợp nhà nghỉ và trang trại du lịch nhằm tăng thu nhập cho người dân và thuận tiện cho du khách; cải thiện nhà ở và cơ sở hạ tầng nông thôn để nâng cao điều kiện sống; bảo tồn hệ sinh thái trong làng và khu vực xung quanh càng nhiều càng tốt; duy trì cấu trúc không gian và xã hội hiện có càng nhiều càng tốt. Ý tưởng về quy hoạch làng trong tương lai có thể được tóm tắt như sau: 1) Cải thiện và nâng cấp các làng hiện có thay vì lập làng mới; 2) Duy trì cấu trúc không gian và xã hội hiện có; 3) Bảo tồn các nguồn tài nguyên sinh thái, cảnh quan, văn hóa và kinh tế; 4) Phát triển nguồn thu nhập; 5) Khuyến khích sự tham gia của người dân trong quá trình lập kế hoạch; 6) Tiếp tục điều chỉnh quy hoạch sau khi thi công.

*Quy trình lập kế hoạch:* Quá trình lập kế hoạch cấp thôn có thể được chia thành các bước gồm: xác định các mục đích và mục tiêu, phân tích các điều kiện hiện tại, xác định các

<sup>2</sup> 1feet vuông bằng 0,09m<sup>2</sup>

cơ hội và hạn chế, trình bày chiến lược phát triển, quy hoạch tổng thể, lắng nghe công chúng, thực hiện, đánh giá sau khi sử dụng, sửa đổi. Sau khi hoàn thành dự án và đưa vào sử dụng, cần phải thực hiện đánh giá theo định kỳ để đảm bảo kế hoạch có hoạt động tốt hay không. Đề xuất sửa đổi sẽ được đưa ra dựa trên đánh giá. Sửa đổi liên tục đảm bảo sự hài lòng của cư dân, được gọi là phương pháp tinh chỉnh. Để có được chiến lược quy hoạch tốt nhất, sở thích của người dân về phát triển làng và tiềm năng địa điểm cũng được xem xét.

*Tiềm năng địa điểm:* Làng nằm ngay trước lối vào đường mòn nổi tiếng và có rất nhiều du khách, đặc biệt vào mùa hè; có một số cơ sở lưu trú và nhà hàng nhỏ; có trang trại nấm hương có thể phát triển thành trang trại du lịch; dòng suối chảy dọc trung tâm làng có thể phục vụ các hoạt động giải trí liên quan đến nước.

Thách thức đối với quy hoạch làng nông thôn trong tương lai ở Hàn Quốc là bảo tồn và sử dụng các nguồn tài nguyên đó cũng như đưa ra các chiến lược để tạo ra một ngôi làng với những đặc điểm nông thôn truyền thống bên cạnh những tiện nghi đô thị.

### **1.3. Dự án làng văn hóa Gamcheon điển hình ở Hàn Quốc**

Làng Gamcheon thuộc thành phố cảng Busan nằm ở phía Nam Hàn Quốc, nơi đây vẫn còn mang dấu vết của những biến động lịch sử của Hàn Quốc đương đại. Làng được thành lập mà không có bất kỳ quy hoạch đô thị nào, không có hệ thống cấp thoát nước phù hợp, hầu hết các ngôi nhà đều có diện tích nhỏ hơn 33m<sup>2</sup> và không có nhà vệ sinh. Khi những người trẻ rời đi, trong ngôi làng này, tỷ lệ người già cao (26%), số lượng nhà bỏ hoang, xuống cấp tăng lên, thu nhập, việc làm, y tế, giáo dục, nhà ở, môi trường sống và tội phạm đều ở trong tình trạng xấu.

Mục tiêu của chính sách văn hóa Busan là “xây dựng một môi trường nơi mọi người dân đều được thưởng thức văn hóa trong cuộc sống hàng ngày”. Theo nghĩa này, chính quyền thành phố đã và đang thực hiện một số hành động: *thứ nhất*, tạo ra nội dung văn hóa để tạo điều kiện tái tạo đô thị và hỗ trợ nền kinh tế sáng tạo; *thứ hai*, hỗ trợ công dân để thúc đẩy sự tham gia tự nguyện của họ vào các hoạt động văn hóa; và *thứ ba*, phát triển các loại hình văn hóa khác nhau để thúc đẩy du lịch địa phương.

Về vấn đề này, chính quyền thành phố theo đuổi “Dự án Phục hưng đường Sanbok”, nhằm mục đích tạo ra một cảnh quan thành phố độc đáo bằng cách tối ưu hóa các nguồn tài nguyên văn hóa địa phương có sẵn trong các khu vực có đường Sanbok<sup>3</sup> cắt ngang. Những con đường đó được cho rằng sẽ xác định bản sắc văn hóa khu vực của Busan, trong khi các chính sách tái tạo đô thị trước đây chủ yếu tập trung vào tái phát triển đất đai.

*Về mục tiêu của dự án:* (1) Mục đích chung của dự án này là biến Làng Gamcheon thành “một ngôi làng bền vững, nơi cuộc sống, nghệ thuật và văn hóa cùng tồn tại”. Quận Saha cũng mong muốn chia sẻ và chuyển giao những kết quả thành công của Dự án cho các

<sup>3</sup> Sanbok là tên riêng của đường.

địa phương trong nước và quốc tế; (2) Các mục tiêu cụ thể bao gồm: hồi sinh ngôi làng và thành lập một cộng đồng bền vững sử dụng nghệ thuật và văn hóa; tạo dựng một ngôi làng nơi nghệ thuật, văn hóa và cuộc sống cùng tồn tại.

*Phát triển dự án:* Các hành động chính được thực hiện: Dự án Làng văn hóa Gamcheon bao gồm việc tái tạo đô thị của một khu ổ chuột trên sườn đồi có nguy cơ bị diệt vong nghiêm trọng bằng nghệ thuật và văn hóa. Kể từ khi ra mắt vào năm 2009, nhiều dự án văn hóa nghệ thuật khác nhau đã được người dân và nghệ sĩ địa phương thực hiện nhằm cải thiện môi trường sống vật chất của ngôi làng, bao gồm: 66 tác phẩm nghệ thuật đã được người dân khắp khu vực lắp đặt thông qua 7 dự án cộng đồng; 17 phòng trưng bày nghệ thuật được tạo ra từ việc tu sửa những ngôi nhà đổ nát hoặc bỏ hoang của các kiến trúc sư nổi tiếng. Dự án này được triển khai thông qua sự hợp tác giữa cư dân làng Gamcheon, các nghệ sĩ và chuyên gia văn hóa địa phương, chính quyền quận Saha, chính phủ Hàn Quốc và chính quyền thành phố Busan.

*Phát triển một trung tâm văn hóa phi vật thể:* Để phát triển trung tâm văn hóa phi vật thể, một số hoạt động được thực hiện, như: nhận diện thương hiệu cho Gamcheon; tổ chức các lễ hội và sự kiện văn hóa; xây dựng các chương trình giáo dục phù hợp với nhu cầu của người dân và tổ chức các triển lãm nghệ thuật. Dự án được thực hiện với sự tham gia hợp tác của bốn bên liên quan khác nhau, đó là: Hiệp hội cư dân Làng văn hóa Gamcheon, các nghệ sĩ, chuyên gia địa phương thuộc lĩnh vực văn hóa nghệ thuật tham gia thông qua việc thể hiện tài năng và kỹ năng nghệ thuật; chia sẻ bí quyết và kiến thức chuyên môn và đưa ra lời khuyên dựa trên chuyên môn. Chính quyền quận Saha đã thành lập Cục Quy hoạch Thành phố sáng tạo với một văn phòng bao gồm 19 nhân viên cung cấp hỗ trợ hành chính cho người dân và nghệ sĩ. Bên cạnh đó, Chính phủ Hàn Quốc cũng tham gia thông qua các cơ quan trung ương để hỗ trợ Gamcheon, với đại diện của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Bộ Nội vụ và Bộ An toàn, Đất đai, Cơ sở hạ tầng và Giao thông vận tải. Chính quyền thành phố Busan cũng cung cấp hỗ trợ thông qua Trung tâm tái tạo đô thị Busan, nơi đóng vai trò quan trọng trong tư vấn chính sách, tài trợ và đánh giá chính thức.

Để tài trợ cho sáng kiến này với ngân sách lên tới 2.800.600 USD, quận Saha đã nhận được tài trợ từ Chính quyền thành phố Busan và một số đối tác trong khu vực tư nhân và những phần thưởng từ các cuộc thi khác nhau. Dự án này đã có nhiều tác động tích cực tới quận Saha, cụ thể như sau:

- *Tác động tới chính quyền địa phương:* Chính quyền quận Saha đã hợp tác với người dân và nghệ sĩ địa phương để phát triển hệ thống quản trị dân chủ và các kênh liên lạc theo tiền đề rằng văn hóa là động lực quan trọng thúc đẩy sự phát triển bền vững. Dự án đã thu hút sự chú ý ở cấp quốc gia và quốc tế, nhiều lần được chọn là dự án tốt nhất trong chính sách đổi mới đô thị.

- *Tác động đến văn hóa và các tác nhân văn hóa địa phương:* Cùng với việc cung cấp các chương trình giáo dục, số lượng các sự kiện văn hóa ngày càng tăng đã nâng cao đáng kể cảm giác tự hào của người dân về cộng đồng và nâng cao năng lực văn hóa của họ. Ngoài ra, lễ hội

làng hàng năm của Gamcheon còn thu hút du khách nước ngoài và kích thích sự sáng tạo của địa phương, mang lại lợi ích cho các nghệ sĩ địa phương, thương nhân bán lẻ và ngành du lịch.

- *Tác động đến lãnh thổ và dân số*: Sau khi triển khai dự án Làng văn hóa Gamcheon, việc chuyển đổi của các không gian công cộng đã làm tăng khả năng cạnh tranh của thành phố, đồng thời nâng cao tình hữu nghị và đoàn kết giữa các bên liên quan của dự án. Sự chuyển đổi cũng góp phần vào sự phát triển bền vững của ngôi làng bằng các biện pháp thân thiện với môi trường, bảo vệ các di sản văn hóa vật thể và phi vật thể của khu vực, đồng thời biến ngôi làng thành một địa điểm du lịch nổi tiếng, thu hút hai triệu du khách mỗi năm. Số lượng du khách ở phía tây Busan, nơi từng ít được ghé thăm hơn so với phía đông thì nay đã tăng lên. Về mặt này, dự án Làng văn hóa Gamcheon đã góp phần tái cân bằng ngành du lịch ở Busan, mang lại sự thay đổi tích cực ở cấp thành phố. Môi trường sống vật chất được cải thiện và nền kinh tế địa phương hồi sinh đã góp phần làm giảm tỷ lệ tội phạm. Khi người dân nhận thấy những cải tiến này, họ bắt đầu tham gia một cách tự nguyện hơn.

Có thể thấy, yếu tố thành công then chốt của dự án này là sự tham gia tích cực của người dân địa phương, thông qua sự hợp tác giữa người dân, nghệ sĩ và chính quyền quận, những người cùng nhau phát triển các ý tưởng sáng tạo để thay đổi mô hình sử dụng không gian. Để đảm bảo tính liên tục của chính sách, quận Saha đã phát triển các chính sách quy hoạch đô thị phù hợp để đáp ứng nhu cầu của Gamcheon và thiết lập khuôn khổ hành chính, kế hoạch hành động nhằm thúc đẩy phát triển đô thị. Để thúc đẩy sự phát triển bền vững của Gamcheon, Bộ Doanh nghiệp vừa, nhỏ và Khởi nghiệp đã chỉ định ngôi làng Gamcheon là khu vực tái tạo đô thị đặc biệt, đảm bảo tính liên tục và bền vững của Dự án Làng văn hóa Gamcheon (Oh JaeMun, 2018).

## **2. Thay lời kết: Một số kinh nghiệm và hàm ý chính sách cho Việt Nam**

Kinh nghiệm rút ra từ phong trào xây dựng làng mới ở Hàn Quốc có thể vận dụng được cho Việt Nam, đó là: phải tạo cho được tinh thần chủ động của người dân, bằng cách huy động sức mạnh cộng đồng tại các làng xã; hiệu quả đến từ cách tiếp cận có sự tương tác hai chiều “từ dưới lên và từ trên xuống” xuất phát từ nhu cầu của chính người dân; cách tiếp cận của Chính phủ cần phải đa diện, kết hợp các khía cạnh kinh tế, văn hóa, tinh thần, không chỉ đơn thuần về sinh kế; đi từ hẹp đến rộng, từ thấp đến cao, từ nông nghiệp sang các lĩnh vực khác, qua nhiều giai đoạn; chú trọng đến công tác đào tạo cán bộ cơ sở, lãnh đạo cộng đồng, trao đổi và chia sẻ kinh nghiệm, giao lưu học hỏi lẫn nhau; xóa bỏ tư duy ỷ lại để tạo ra một phong trào thi đua sôi nổi. Ba chiến dịch nổi bật của Saemaul: *Chiến dịch tinh thần*; *Chiến dịch cư xử*; *Chiến dịch môi trường* có thể được học hỏi vận dụng. Kết quả của phong trào này đã tạo ra sự thống nhất và kỷ cương, giúp cho xã hội phát triển một cách hài hòa; tạo dựng những thôn làng có văn hóa sẻ chia, giúp đỡ lẫn nhau và có cuộc sống sung túc, đẩy mạnh các hoạt động như giúp đỡ láng giềng xa gần, hỗ trợ gia đình đa văn hóa, xây dựng thôn làng an toàn và lành mạnh.

Chính sách phát triển văn hóa nói chung hay làng văn hóa nói riêng cần dựa trên nền tảng của việc xác lập bản sắc văn hóa chung của quốc gia dân tộc, tính đặc thù riêng của từng vùng, từng địa phương. Việc xác định tính đặc thù của bản sắc văn hóa được coi là ưu tiên hàng đầu trong chính sách văn hóa.

Bài học từ phong trào làng mới ở Hàn Quốc cũng gợi ý rằng quy hoạch làng xã cần xác định, bảo tồn và sử dụng các nguồn lực sinh thái, cảnh quan, văn hóa và tiềm năng kinh tế ở mỗi làng. Quá trình lập kế hoạch cấp thôn có thể được chia thành các bước như: xác định các mục đích và mục tiêu, phân tích các điều kiện hiện tại, xác định các cơ hội và hạn chế, trình bày chiến lược phát triển, quy hoạch tổng thể, lắng nghe công chúng, thực hiện, đánh giá sau khi sử dụng, sửa đổi. Để có được chiến lược quy hoạch tốt nhất cần chú trọng tới sở thích của người dân về phát triển làng và tiềm năng địa điểm, đưa ra các chiến lược để tạo ra một ngôi làng với những đặc điểm nông thôn truyền thống bên cạnh tất cả các tiện nghi đô thị; xây dựng một môi trường nơi mọi người dân đều được thưởng thức văn hóa trong cuộc sống hàng ngày; chất lượng cuộc sống ở nông thôn đầy đủ tiện nghi không thua kém so với chất lượng sống ở các đô thị. Yếu tố thành công then chốt là sự tham gia tích cực của người dân địa phương, thông qua sự hợp tác giữa người dân, nghệ nhân/nghệ sĩ và chính quyền quận/huyện, những người cùng nhau phát triển các ý tưởng sáng tạo để thay đổi mô hình sử dụng không gian sống thịnh vượng ở mỗi cộng đồng nông thôn.

#### Tài liệu tham khảo

1. Báo Phụ nữ Việt Nam (2016), “Làng mới” và sự phát triển thần kỳ của Hàn Quốc, 01/04/2016, trên trang: <https://phunuvietnam.vn/nong-thon-han-quoc.html> (Truy cập ngày 25/9/2024).
2. Cổng thông tin điện tử Bộ Nội vụ (2013), “Làng mới Hàn Quốc” - Gợi ý cho Nông thôn mới Việt Nam? trên trang: <http://vov.vn/xa-hoi/lang-moi-han-quoc-goi-y-cho-nong-thon-moi-viet-nam-280896.vov> (Truy cập ngày 26/7/2024).
3. Haksoon Yim (2002), *Cultural Identity and Cultural Policy in South Korea*, *The International Journal of Cultural Policy*, Vol. 8 (1), pp. 37-48, Taylor & Francis Ltd.
4. Phạm Xuân Liêm (2014), “Phong trào Saemaulundong và mô hình làng mới ở Hàn Quốc”, *Tạp chí Kiến trúc Việt Nam*, số 5, tr. 15-26.
5. Oh JaeMun (2018), *Gamcheon Culture Village Project, Saha-gu, Busan Metropolitan City*, Republic of Korea.
6. Đặng Kim Sơn (2015), *Bài học từ phong trào làng mới “SAEMAUL UNDONG”*, trên trang: <https://tiasang.com.vn/doi-moi-sang-tao/bai-hoc-tu-phong-trao-lang-moi-saemaul-undong-9299/> (Truy cập ngày 21/4/2024).
7. Seung-Bin Im (2000), *Ecological and Cultural Approach to Rural Village Planning in Korea*, Dept. of Landscape Architecture Seoul National University.